

MADOCSAI MIKLÓS: EMLÉKTÖREDÉKEK

1930. január 18-án születtem Budapesten. Édesapám orvos, édesanyám „főállású feleség és anya” volt. 1953-ban evangélikus lelkészi diplomát szereztem. Írásomban életem két komoly próbatételt jelentő eseményét osztom meg. Az egyik Buda ostroma, amit 15 évesen éltem át, a másik, az a hat évig tartó időszak, amikor a lelkészi pályát, politikai okok miatt el kellett hagynom.

I. OSTROM 1944-1945

A Vár aljában lévő, nagy, négyemeletes házban (1015. Batthyány utca 46. III.) laktunk.

Karácsonykor zárták körül a szovjet csapatok Budát. Akkor mentünk le a „légó-ba”¹ és 6 hétig voltunk ott. Akik addig csak köszönő viszonyban voltak, most együvé zsúfolva féltek, néha imádkoztak, és várták, hogy egyszer csak vége lesz a háborúnak.

Orvos édesapám egy vöröskeresztes szalagot a tett télikabátjára, és az állandó lövöldözés és aknabecsapódások alatt, sok-sok fordulóval, néhány orvos segítségével átcipelte a megrongálódott Kapás utcai rendelőből a gyógyszereket, kötszereket, kisebb műszereket, a házunktól 2 percre lévő Fiath János utcai pinczehelyiségbe, (ma, nyugdíjas klub és borozó) és

---

¹ (= lég-oltalmi pince = óvóhely, a szenes és fás pincékből kialakított, aládúcolt, padokkal, elsősegély ládával, szükség-WC-vel ellátott pincerész.)

ott egy szükség-rendelőt hoztak létre. Géppuska tűzben, robbanások zajában, mennyit aggódtunk hős édesapámért! A golyók biztos kanyart vettek, hogy kikerüljék, ha meglátták rajta a vöröskeresztet. Mindig az utcákat járta, hogy segítsen a sebesülteken. Egy gyufaskatulyát (pedig akkor nagy kincs volt!) sem fogadott el azoktól, akiknek az életét mentette meg.

Nagy gondot jelentett az élelmiszerhiány. Csak keveseknek volt több hétre való tartaléka. Ha híre ment, hogy egy élelmiszer boltot bombatalálat ért, onnan próbáltunk valamit „beszerezni.” Ha egy ló elpusztult, mindig akadt egy ügyes mészáros, aki az aknazápor szünetében osztotta az adagokat.

Élelmiszer-készletünk vérszenes csökkent. Gáz, villany nincs, petróleumunk már a múlté, gyertyáink fogyóban. Édesanyám mécseseket csinált olajból és pamut-szálból. Babot és céklát ettünk, egyszerűen vízbe főzve. Azóta sem szeretem a céklát. Az éhezéstől pulzusom lement 40-re. Fáradt voltam, és imádkoztam.

Az állandó életveszély és élelemhiány mellett a vízhiány jelentette a legtöbb gondot. A víz beszerzése külön programszám és veszélyes vállalkozás volt. Vödörrel, kancsókkal felszerelve kerestük a még működő utcai vízcsapokat, ahol hosszú sorok álltak.

Ha közben elkezdődött az aknázás, mindenki menedéket keresett. Így is sok volt a sebesült, mert a pesti oldalról és a hegyek felől is jól be lehetett látni a terepet. A Fő utcai Királyfürdő biztos vízlelő hely volt. A medencében döglött lovak voltak, de a csapokból tisztán folyt a gyógyvíz, aminek mellékhatása (hasmenés) sok kellemetlenséget okozott. Így inkább csak főzésre vagy mosakodásra használtuk.

Egy alkalommal, édesapámmal a Fő utca Duna-parti oldalán lévő házak fedezékében igyekeztünk eljutni a Batthyány térre. Döbbenet láttuk, hogy a fedezéknek szánt házak teljesen elpusztultak.¹ A magasra torlódó romokon botorkáltunk tovább, teljesen kitéve a pesti oldal orosz mesterlövészeinek. Félelmünk nem volt alaptalan: vödrüket szorongatva többen veszítették ott életüket.

Január elején a szomszédos földszintes házat súlyos bombatámadás érte. (Fiath János utca, Batthyány utca sarok, ma Hattyú-ház) Néhányan éjszaka kimerészkedtek, és azzal a hírrel jöttek vissza, hogy a romok alól kopogást hallottak. A ház légó-parancsnoka vezetésével a felnőttek ásókkal, csákányokkal megpróbálták a lehetetlent, hogy a romokban kijáratot ássanak, sajnos nem sikerült. Aztán már a kopogást sem lehetett hallani

A hírekben sokat lehetett hallani a hamarosan megérkező felmentő német csapatokról, akik majd kimentik az ostromgyűrűbe zárt katonákat. A dátum ismeretlen volt. De február 11-én a német katonák eltűntek a házból, és iszonyú fegyverropogással megkezdődött a sok tízezer emberáldozatot követelő, és kudarccal végződő kitörés. 50.000 magyar és német

---

¹ Vitéz utca 2. és Fő utca 59. A romok alatt ötvenegyen vesztették el életüket. Közös sírjuk a Farkasréti temető 19/1 parcellájában van.

katona indult a budai hegyek irányába. A felmentő csapatok azonban nem jutottak sokkal túl Győrön, a kitörőket pedig megsemmisítette a szovjet ösztűz.

Már másnap az utcán, puskával a kezében megjelent az első szovjet katona. Azután a többi. „Nyemecki, nyemecki” üvöltötték, szemük ide-oda ugrált, féltek. Mi is, hogy belénk engedik a tárakat. De nem történt semmi. Volt, aki megnyugtatta őket valamilyen szláv nyelvet tudva: „nyemecki pasli, nyemecki kaput.” Körbemutatott a pincében: itt „mir!”¹ Istenem, „béke!” Elhitték, és mentek a szomszéd házba.

Ahogy a férfiakat „munkára” (fogolytáborokba) terelték össze az oroszok, a pincékből az asszonyokat szedték össze „krumpli-pucolásra”. Elkezdődött a nők megerősztolásának időszaka. A lányok és asszonyok, édesanyám és nővérem is, fekete göncöket vettek magukra és megpróbálták magukat öreg anyókének maszkírozni, hogy megmeneküljenek a „krumpli hámozástól,” a katonák kegyetlen nemi erőszakától. Sokszor hallottuk a kétségbeesett, védelmet remélő „patruj” (szovjet katonai rendőrség) kiáltásokat. De a civil lakosság teljesen ki volt szolgáltatva a győztes bevonulóknak.

Hetek múltával az orosz katonai rendőrség igyekezett véget vetni a nők zaklatásának és a szabad rablásnak. Volt rá eset, hogy helyben lelőtték azokat a katonákat, akik nőket bántottak, vagy zabráltak. Ez is egy örület! Azt a kiéhezett szerencsétlent, aki Mongóliából, vagy Szibériából élve eljutott Budapestig, azok, lövik agyon, akikkel végig együtt harcolt, és így lett „Hósi halott!”

Hamarosan magyar fosztogatók és a mindennapos éjszakai vetköztetők váltották fel az oroszokat, így sötétedés után, aki tehetett megült a maga romjain. Megalakult a magyar rendőrség is, hogy legyen hova fordulniuk az összevert áldozatoknak.

Egy itt hagyott német sebesült hordágyon feküdt az utcánkban. Négyen, házbeli fiatalok (14-16 évesek) vittük fel a Sziklakórházba. A férfiak nem mertek kimenni az utcára, mert az esetleg hiányzó hadifoglyok helyére kerülhettek. A vári barlangban berendezett kórházban iszonyú kép fogadott. (Ma múzeumi belépővel meg lehet nézni a borzalmak színhelyét.) Ez a legmegrázóbb emlékem. Emeletes ágyakon, szalmán feküdtek a csonttá soványodott sebesültek. A műtőben éppen egy amputált katonát kötözték. Most is magam előtt látom csonkolt lábának véres húsát. Azt hiszem, élve nem került ki onnan senki.

A reménytelenül omladozó romok között és a fájdalom múlni nem akaró kínjával mégis elindult az élet.

II. GYÁRI-MUNKÁS ÉVEK 1961-1966

---

¹ Orosz szó, magyarul: béke.

1956. október elsejével a budavári gyülekezetbe kerültem segédlelkésznek. 1961-ben Vető Lajos püspök váratlanul áthelyezett a vas megyei Kissomlyóra, ahová családomat nem tudtam áttelepíteni. Áthelyezésem háttérében nyilvánvalóan az egyházak leépítésére szervezett Állami Egyházügyi Hivatal (AEH) intézkedése állt. Úgy látszik, pontos információik alapján megsokallták a budavári gyülekezet eleven ifjúsági életét. Ilyenkor egyszerű megoldás: a vezetőt el kell távolítani, ami precedensül szolgálhat „hőbörgő” fiatal lelkészek számára is.

Minden „család-egyesítési” próbálkozásom kudarcba fulladt. A püspök ügyemben végül is azt mondta, hogy csak az AEH rendelkezésére helyezhet máshova. Az AEH felelőse, Grenák elvtárs pedig kijelentette, hogy a segédlelkészek áthelyezése a püspök kizárólagos joga, és abba nem avatkoznak be. Ebben a patthelyzetben kértem rendelkezési állományba helyezésemet, amíg a helyzet megoldódik, és a püspök javaslatára elkezdtem, „más megoldást keresni.” A keresés fél évig tartott.

Sokfelé próbáltam újsághirdetés alapján munkát találni. Legtöbbször azzal utasítottak el, hogy „sajnos a meghirdetett munkahelyet már betöltöttük.” Nyilván nem akarták megmondani, hogy klerikális múltam az akadály. Végül ráakadtam egy „Munkerő-közvetítő Hivatalra”. A hivatalnok a Kőbányai Gyógyszerárugyárba adott egy „beutalót”, ahol segédmunkásokat kerestek. „Interjúra” a személyzetisnél, Sós elvtársnál kellett jelentkeznem, aki kifejtette, hogy problematikusnak találja alkalmazásomat, mert klerikális propagandát fogok folytatni a dolgozók között. Végül azt kérdezte, hogy én mit tennék az ő helyében. Válaszom az volt, hogy munkásállamban lehetőséget adnék annak, aki munkát keres. Így aztán felvett segédmunkásnak a Kémia IV-be. Ez a robbanásveszélyes üzem a Cegléd felé vezető vasúti sínek mellett volt.

Már első napon, 1961. augusztus 15-én megkaptam a védőöltözetet: sötétkék posztóruha, gumikesztyű, gumicsizma, gázálc, amit azonban csak bizonyos veszélyes munkafolyamatoknál kellett hordani és egy arcvédő. A védőruha védett savtól-lúgtól, de a nyári napsütés perzselő melegétől nem óvott meg. Annál jobb volt a téli hidegben.

Lassan kiigazodtam az udvaron a különböző színű csövek labirintusában, a nagy lepárló berendezések és különböző, számomra ismeretlen célú, zakatoló és füstölgő gépek, tartályok között. Szókincsemnek is gyarapodni kellett: badella (alapanyag hordására szolgáló nagy edény), trepni (széles falépcső), sarzsi /charge=rakomány, egy adag), nem is beszélve a népi kifejezések sokszínűségéről. (Nem idézem.)

Munkatársaimmal is csak lassan tudtam megismerkedni. Volt egy pár érettségizett fiatal, akit nem vettek fel az egyetemre rossz káderlapjuk¹ miatt, és azt remélték, hogy munkájukkal igazolva a nép iránti hűségüket, a KISZ (Kommunista Ifjúsági Szövetség) majd ajánlani fogja őket a mindenható felvételi bizottságban. Úgy dolgoztak, mint akik tudják, hogy „ugródeszkán” állnak, és alig várják, hogy „dobbanthassanak.”

Másként voltak jelen az igazi kőbányai proletárok. Egyszerű, becsületes emberek, akik a Horthy korszakban is melósok voltak, és azok is maradtak, mert nem léptek be a pártba, nem ujjongtak Rákosi elvtárs beszédeinél. Tiszteltem őket. Fáradtan mentek haza a kőbányai komfort nélküli lakásukba, amikor fűjt a gyári sziréna.

Jóban voltak azokkal a környékbeli falvakból bejáró paraszttal, akikről elvették földjüket, és akik a műszak végén hazatérve kapát fogtak, hogy a kis háztájiból meglegyen legalább valami konyhára való. Tőlük péntek este így búcsúztam: „Áldott vasárnapot!”

Volt néhány zárkózott, visszahúzódó munkatársunk is. Egy alkalommal hallom, hogy műszak után, Pista-bácsit mennek búcsúztatni a Makk-hetesbe (híres kőbányai kocsmá), mert bevonul. Csodálkoztam, hogy a Néphadseregnek ilyen koros katonákra is szüksége van.

---

¹ Hivatalos úton és besúgók szorgalmas munkája révén begyűjtött adatok alapján pontosan vezetett irat „szigorúan bizalmas” felirattal, ami a dolgozó életét a sírig kísérte. Azon túl már csak az utódokra volt érvényes.

Később derült csak ki, hogy Pista-bácsi „zárás után nyitott,”¹ és ezért végrehajtandó börtönbüntetésre ítélték. A büntetés-végrehajtó intézetek zsúfoltsága miatt azonban csak most ürelt számára is egy meglehetősen szűk hely. Ezért hát most „bevonul.” Ezután nem találkoztam vele.

Hát ilyen volt a Kémia IV. profilja „dolgozókra lebontva.”

A Gyár a munkások képzéséről is gondoskodott. Érettségizettek számára gyógyszergyártó szakmunkás képző tanfolyamot indított. „Karrierem” érdekében rögtön jelentkeztem, és 1965-ben kaptam meg a vegyésztechnikusi oklevelet. Ennek köszönhetően a három műszakban dolgozó Tablettázó üzembe kerültem csoportvezetőnek.

A három-műszak nagyon fárasztó volt. Az újságok hirdetésrovatait böngészve, vegyésztechnikusi oklevelemmel megpróbáltam kedvezőbb munkahelyet keresni. Végül rábukkantam a Magyar Tudományos Akadémia Immunológiai Kutatóintézetének hirdetésére, amiben vegyész asszisztentst kerestek. Elküldtem életrajzomat, és aztán értesítésük szerint, kimentem a megadott időpontra. Weisfeiler, tudós akadémikus, a kutató intézet igazgatója fogadott, aki nem régen tért haza orosz feleségével a Szovjetunióból. A kedves, joviális öregúr irodájában leültetett egy kényelmes karosszékbe, és beadott életrajzom alapján azt tanácsolta, hogy hagyjak fel némi fizetéssel járó egyházi foglalatosságommal, és anyagi hátrányomat fizetésemben pótolni fogja. Bár ajánlatát nem fogadtam el, mégis próbaidőre felvett Jókay István. kutató-orvos laboratóriumába asszisztensnek. Így kerültem a kőbányai proletariátus sok lelki élménnyel gazdagító társaságából a szellemi elit legfelsőbb köreibe.

Az ott töltött egy év alatt arra is rájöttem, hogy bár a termelő gyár és a kutató laboratórium nagyon messzi vannak egymástól, de az emberi kérdések, vágyak, bajok, problémák, bűnök ugyanazok.

1966-ben búcsúztam a laboratóriumtól, amikor a politikai és egyházi változások lehetővé tették az egyházi szolgálatba való visszatérésemet. Ebben sokat segített Várady Lajos budavári lelkész, aki visszafogadott munkatársának. Külön nagy csoda volt, hogy éppen a budavári gyülekezetben folytathattam lelkészi munkámat, ahol 1956 és 1961 között szolgáltam.

Másodlelkészi beiktatásom alkalmával többek között ezt mondtam:

Isten jó hírt mond az embernek: annak, aki keresi és gondol vele, de annak is, aki elfelejtette és a maga útján jár. Jó hírt mond szeretetéről és terveiről, amelyekben az ember boldogságát tervezte meg.

Ebből az újjáteremtő szeretetből szeretnék élni és ezt szeretném hirdetni ezen a szószéken. Ámen.

Madocsai Miklós

---

¹ Éjjel, a bolt ajtaját nyitotta ki, de rajtakapták.